

*Татара А.С.,
студентка 3 курсу Державного ВНЗ «НГУ»,
м. Дніпропетровськ, Україна*

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Європейський вибір України і необхідність її інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище ставить перед національною економікою у цілому і перед промисловістю зокрема нові цілі та завдання. Складність і масштабність завдань обумовлена кризисними явищами в промисловості. Сучасна економіка характеризується частими змінами вектора розвитку, що спричиняється: розвитком науково-технічного прогресу і, як наслідок, скороченням життєвого циклу виробів та швидким оновленням асортименту продукції; частими змінами смаків і уподобань споживачів; загостренням конкуренції товаровиробників; глобалізацією економічних процесів. Конкурентна боротьба на світових ринках, уповільнення темпів економічного росту і прискорення технічного прогресу вимагають перетворень у виробництві, для якого стало недостатнім придбання прогресивної техніки і технологій, результатів наукових досліджень. У цих умовах, підприємства, щоб вижити на ринку, повинні знаходити шляхи адаптації до змін умов господарювання, серед яких одним з найбільш ефективних є диверсифікація діяльності.

Одним зі шляхів вирішення проблем технологічної структури підприємства, конкурентоспроможності виробництва, підвищення динамічності ринкової економіки, швидкими змінами попиту, виникненням великої кількості нових галузей та ринків. Високий ступінь зношеності основних фондів на більшості підприємствах не дозволяє витримувати конкуренцію національним товаровиробникам із західними виробниками по якості більшості випущеної продукції навіть на внутрішньому ринку. Тому важливим завданням, що стоїть перед українською промисловістю, є її модернізація та пошук шляхів підвищення ефективності виробництва. Основою його вирішення є інтенсифікація технологічних і продуктових інновацій в процесі диверсифікації виробництва. Таким чином, процес диверсифікації діяльності промислових підприємств України є своєчасним та актуальним науково-практичним завданням.

Теоретичні аспекти процесу диверсифікації підприємств розглянуті в працях І. Ансоффа, Ю.Б. Іванова, Т. Коно, П.А. Орлова, В.С. Пономаренка, А.А. Томпсона., А.Дж. Стрикленда, Б.З. Мільнера, Г.І. Немченко, В. Коноплицького, М.В. Міньковської, В.Г. Габаліса, І.Л. Сазонця, О.М. Красноносової, та ін. Однак, незважаючи на глибокі дослідження проблем диверсифікації, в умовах індустріально розвинених економічних систем вони зосереджені в основному на диверсифікації виробництва й не відображають специфічних особливостей трансформаційної економіки, оскільки в них мало уваги приділяється диверсифікації діяльності підприємств у цілому. Враховуючи зазначене, метою дослідження, результати якого викладено у даній роботі є аналіз економічних проблем підприємств України, теоретичне обґрунтування та розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо проведення диверсифікації діяльності підприємств, спрямованих на підвищення її ефективності.

Взагалі сам термін “диверсифікація ” (від англ. diversification – різноманітність, різносторонній розвиток) означає таке комбіноване управління, при якому досягається максимально можливе зниження ризику при збереженні максимально можливого доходу. Гнучкість і маневреність, які одержує підприємство після успішно проведеної диверсифікації, зумовили той факт, що на сьогодні це найбільш поширена і успішна форма концентрації капіталу [1]. Таким чином, диверсифікація – це, в загальному розумінні, розширення діапазону економічної діяльності, проникнення в інші сфери діяльності, що пов’язані або не пов’язані з основним напрямком діяльності.

Це дозволяє зробити висновок, що диверсифікація діяльності також є інструментом міжгалузевого переливання капіталу, тобто проникнення підприємства в інші сфери та галузі господарювання, що пов’язане з використанням інвестиційних ресурсів суб’єктів господарювання не тільки для організації нових видів виробництва, а й для збільшення виробництва основної продукції. Необхідність диверсифікації інноваційного розвитку промисловості обумовлена тим, що на сьогоднішній день технологічна структура промисловості не відповідає сучасним вимогам, тому просте її відтворення не зможе забезпечити Україні

економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності виробництва. Структурні деформації зумовлені перш за все значною часткою енергоємних галузей, зокрема металургії, паливної і хімічної промисловості. Зберігається також і тенденція високого рівня витратності промислового виробництва та низького рівня його інноваційності.

Структурні зрушення в промисловості повинні бути спрямовані на вдосконалення пропорцій промислового виробництва та формування структури випуску промислової продукції, яка відповідає потребам внутрішнього ринку та збалансуванню виробничих потужностей промисловості. Їх необхідно здійснювати за рахунок стимулювання інноваційного розвитку галузей не нижче четвертого технологічного укладу, формування інноваційно орієнтованих галузей для виробництва нових та суттєво поліпшених видів промислової продукції на основі енергоефективних технологій та обладнання, розширення асортименту промислової продукції, особливо в галузях, які формують пропозицію споживчого ринку.

Так, більш як 2/3 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси. Частка продукції соціальної орієнтації знаходиться на рівні 1/5 загального обсягу промислового виробництва і має тенденцію до зниження. Сировинна спрямованість виробничої структури, яка розрахована переважно на потреби експорту, робить промисловість і економіку в цілому надзвичайно залежними від кон'юнктури зовнішнього ринку, стримує розвиток внутрішнього ринку та знижує національні можливості розвитку економіки, призводить до нераціонального використання природних ресурсів. На сьогоднішній день в українській промисловості домінуючими є виробництва третього та четвертого технологічних укладів (питома вага яких становить близько 80 %), в основі яких – металургійна, хімічна та легка промисловість, ПЕК, більшість галузей машинобудування. Основою п'ятого (6-8% загального обсягу виробництва по регіонах) та шостого технологічних укладів (1-3%) – електронна промисловість, обчислювальна, волоконно-оптична техніка, програмне забезпечення, телекомунікації, інформаційні послуги, біотехнології. Високотехнологічні галузі 5-го та 6-го технологічних укладів розташовані в основному у Київській, Харківській та Львівській областях. Нераціональною також є і структура товарного експорту, в якій частка готових виробів становить 30-35 %, частка сировини та напівфабрикатів – 65-70 % (у світовому експорті товарів готові вироби займають 77,5 %, сировина та напівфабрикати – лише 12,5 %) [2, с. 33]. Слід зазначити, що відмічені тенденції не означають необхідність повного скорочення виробництва сировинних галузей, а потребують створення необхідних передумов для динамічнішого зростання виробництва і експорту високотехнологічної продукції.

Таким чином, пошук стратегії диверсифікації інноваційного розвитку повинен дати визначення напряму оновлення наявного виробничого потенціалу, проведення структурних змін в промисловості, заснованих на зниженні витрат виробництва, з метою вибору найбільш вигідного варіанту для розвитку галузей з урахуванням реальної законодавчої бази у галузі підприємництва. Сьогодні важливі не стільки ресурси, якими володіє регіон, скільки здібності регіональної влади та бізнесу у відповідь на виклики ринку швидко адаптувати наявні ресурси, а також розвивати та створювати інноваційно нові. В умовах домінування приватного бізнесу регіональна адміністрація має можливість впливати на підприємства виключно через створення привабливого бізнес-клімату на своїй території. Вирішення проблем диверсифікації інноваційного розвитку промисловості неможливе без удосконалення законодавчої бази, механізмів стимулювання важелями податкової, бюджетної, амортизаційної та інвестиційної політики, формування інфраструктури підтримки інновацій у промисловості, забезпечення науково-технічної діяльності кваліфікованими кадрами.

Література: 1. Лисицкая Е., Немченко Г. Диверсификация производства // Деньги и технологии. – 2000. – №5. – С. 86-88. 2. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи : [аналітична доповідь] / [за ред. Я. А. Жаліла]. – К. : НІСД, 2009. – 52 с.